

Lietuvio žvilgsniu į Karaliaučių

Vytautas Šilas,

Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas

2005-ji metai - Karaliaučiaus, buvusios Prūsijos sostinės 750-osios metinės. Jas mini vokiečiai - juk Prūsijos valstybė buvo ne prūsų, o vokiečių valstybė. Šias metines mini (apsimesdami, kad tai Kaliningrado sukaktis) ir rusai, norėdami užsidirbti ne tik ekonominį, bet ir politinį kapitalą. Atkreipkime savo akis į Karaliaučių ir mes, lietuviai.

Vienuolių riterių Kryžiuočių ordinas (Deutscher Ritterorden), nusprendęs užvaldyti Baltijos gintaro išteklius ir išitvirtinti Priegliaus žemupyje, turėjo įveikti galingiausią ir turtingiausią prūsų giminę - sembus. Šiam žygiui kryžiuočiai pasiryžo tik susilaukę stiprios Čekijos (Bohemijos) karaliaus Otokaro II karinės talpos. 1255 m. vasario pabaigoje kryžiuočiai su talkininkais užkariavo Sembą ir, sunaikinę dešinę Priegliaus pakrantę stovėjusią prūsų Tvankstos pilaite, neužilgo pasistatydino savo, medinę pilį. Karaliaus Otokaro II garbei ordino pilaitei buvo duotas lotyniškas Mons Regius (Karaliaus kalnas) ir vokiškas Kunigsbergk vardas. Nusistovėjo vokiškas Königsberg, daug vėliau ir lietuviškas Karaliaučiaus vardas.

Lietuvos istorijai įdomiausi Karaliaučiaus gyvavimo metai prasideda su XVI amžiumi. Jo viduryje, 1550 metais, Karaliaučiaus gyvenvietės (jų buvo trys) turėjo 15 tūkst. gyventojų (Rygoje tuo metu - 8 tūkst.). XVI a. pabaigoje Karaliaučiuje gyveno 20 tūkst. žmonių, daugiausia vokiečiai ir prūsai, tačiau 20% gyventojų buvo lietuviai, kurių procentas vėliau dėl asimiliacijos sumažėjo. Paminėsiu kelias lietuvių dėmesio vertas Karaliaučiaus vietas.

1. Karaliaučiaus pilies vieta. Dabar ją žymi daugiaaukštis monstras - Tarybų rūmai, turėjęs simbolizuoti sovietinės valdžios amžinumą. Čia 1257 m. pradėta statyti mūrinė kryžiuočių pilis, vėliau nekartą plečiama. Joje 1701 m. sausio 18 d. pirmuoju Prūsijos karaliumi Frydrichu I vainikuotas kurfurstas Frydrichas III. Kaip dovana jam buvo įteiktas ką tik išdo lėšomis išspausdintas "Naujasis katekizmas" lietuvių kalba. Pilies bažnyčioje 1775 m. spalio 21 d. buvo į kunigus išventintas pirmosios studijos apie lietuvių kalbą autorius Pilypas Ruigys, o 1743 m. spalio 21 d. - pirmasis lietuvių literatūros klasikas Kristijonas Donelaitis.

2. Karaliaučiaus katedra. Pagrindinė katalikiško kryžiuočių ordino bažnyčia, statyta 1330 - 1380 m. Knypavos saloje. Katedroje buvo laidojami kryžiuočių ordino vadai ir Prūsijos kunigaikštystei nusipelnę žmonės. 1545 m. gegužę čia palaidotas lietuvių raštijos pradininkas, pirmasis Karaliaučiaus universiteto teologijos katedros vedėjas Stanislovas Rapolionis, o 1670 sausį - Prūsijos generalgubernatorius kunigaikštis Boguslavas Radvila (tebėra jo antkapio likučiai). Nuo 1572 m. katedroje ilsėjosi pirmasis Prūsijos kunigaikštis, šv. Kazimiero sesers Sofijos aštuntasis vaikas (iš septyniolikos) Albrechtas brandenburgietis, pavertęs grobikišką kryžiuočių valstybę taikinga kunigaikštyste (43 metus ją valdė be karų).

3. Senasis universitetas. Trisdešimt penkeriais metais vyresnis už lietuvių lenkinimo darbą variusį Vilniaus universitetą, Karaliaučiaus Alma Mater iškilmingai atidarytas 1544 m. rugpjūčio 17 d. Pirmasis pastatas buvo į rytus nuo Katedros (vėliau čia buvo bendrabutis, kuriame yra gyvenęs K. Donelaitis).

Kunigaikščio Albrechto nurodymu išleisti prūsų ir lietuvių katekizmai davė pirmąjį impulsą filologiniam darbui Karaliaučiaus universitete. Jo auklėtiniai rengė trūkstamą religinę literatūrą lietuvių kalba (pvz., tilžiškis Danielius Kleinas parengė ir 1653 m. Karaliaučiuje išleido pirmąją Lietuvių kalbos gramatiką). Tam kad geriau parengus kunigus darbui Mažajoje Lietuvoje 1718 m. buvo įsteigta, o 1723 m. čia, universitete, ėmė veikti pirmoji pasaulyje lietuvių filologijos įstaiga - Lietuvių kalbos seminaras (įvairiom formom veikė net iki 1944 m.).

1820 ir 1824 m. universiteto rektorius pareigas ėjo (oficialiu rektoriumi buvo pats karalius) rytų

Senasis Karaliaučiaus universitetas